WEBINAR 3. MIGRACIONS I REFUGI. CATALÀ. EMISSIÓ: 14-10.26 (transcripció)

Ponents: Humbert Burcet i Eva Gaudes

Presentadora

Benvinguts, benvingudes a aquesta tercera sessió del cicle de webinars «Migració i refugi: sensibilització i eines crítiques per al professorat». Aquesta és l'última sessió que tindrem en aquest cicle i ens l'oferirà, en la seva major part, l'Humbert Burcet. Ell és, com vam veure a la presentació del primer dia, dels serveis educatius de l'Hospitalet de Llobregat.

El tema d'avui serà una reflexió crítica sobre el rol del docent i eines per ser comunitats d'acollida. Sabeu que, com en les altres sessions, podeu participar a través del xat i de les reaccions de la plataforma Zoom. Mantingueu les càmeres i els micròfons apagats, perquè aquesta sessió es gravarà, igual que les altres, i es penjarà al YouTube de l'IDP de la Universitat de Barcelona. D'aquí a pocs dies us enviarem l'enllaç a les gravacions i les certificacions la setmana que ve. Li passo la paraula a l'Humbert Burcet. Endavant, Humbert.

Humbert Burcet

Hola, bona tarda. Em fa molta il·lusió ser aquí al tercer webinar. Avui donem conclusió a aquesta sèrie sobre migracions i refugi. Passo a compartir pantalla per veure el full de ruta d'avui.

Començarem amb un detonant sobre qui fa el primer pas, parlarem dels models de gestió de la diversitat, la posada en valor de les llengües i cultures d'origen al centre, i el repte docent estructurat en tres àmbits: què puc fer des de l'aula, des del centre i des de la comunitat educativa. Després, idees, aplicacions, recursos i el torn de preguntes.

Comencem amb aquest detonant, que és un vídeo.

(Del minut 04:30 al 08:43 es projecta un curtmetratge en què un infant comença a apartar un arbre caigut a la carretera que bloqueja el pas, fins que tothom s'hi suma per ajudar).

Humbert Burcet

A partir d'aquest vídeo volia fer una reflexió: si el vídeo representés una escola i l'arbre fossin les barreres que afronten els infants refugiats o d'origen migrant, qui hauria de fer el primer pas? Què passaria si tots esperéssim que ho fes un altre?

Quin és el nostre paper davant la diversitat: espectadors, facilitadors o agents de canvi? No es tracta només de com acollim, sinó de si podem canviar les estructures i convertir-nos en un centre acollidor.

Bloc 1: Models de gestió de la diversitat

Passem a les metàfores per gestionar la diversitat:

- **La fondue de formatge (Assimilacionisme):** Tots els ingredients es fonen i perden la identitat original; tothom s'adapta a la cultura majoritària i la identitat d'origen es dilueix (model francès).
- **L'amanida o *salad bowl* (Multiculturalisme):** Cada ingredient conserva la seva identitat, però comparteix el recipient; conviuen amb poca interacció, cosa que pot derivar en guetització (model anglosaxó).
- **El tapís o teixit (Interculturalitat):** Cada fil conserva el seu color, però en entrellaçar-se creen una nova realitat compartida. Altres metàfores són l'orquestra o el jardí.
- **Interculturalitat crítica:** Anar un pas més enllà; qüestionar qui decideix les normes, qui té veu, redistribuir el poder i transformar les desigualtats estructurals (metàfores de la taula compartida, el pont o la xarxa).

A Catalunya, el model del Departament aposta per la interculturalitat basada en tres vectors: un marc de valors compartits, el reconeixement de la diferència i l'equitat, cercant l'èxit escolar i la cohesió social. La cultura no és un bloc fix i la identitat és dinàmica.

Evolució històrica a Catalunya:

- **1996:** Menys del 2% de població estrangera; primeres bases d'educació intercultural.
- **2004:** Pla LIC (Llengua, Interculturalitat i Cohesió Social), aules d'acollida, coordinadors LIC, Plans Educatius d'Entorn i assessors LIC.
- **2008:** Pla Nacional per a la Immigració.
- **2017:** Projectes de convivència, educació per la pau, enfocament restauratiu i comunicació no violenta.
- **2019:** Pacte contra la segregació escolar.
- **2023:** Interculturalitat en diàleg amb la perspectiva antirracista.

Bloc 2: Posar en valor les llengües i cultures d'origen al centre

Fem una dinàmica a través de Mentimeter sobre quines activitats es fan o es poden fer per visibilitzar les cultures i llengües d'origen de l'alumnat nouvingut:

- Celebració del Dia Europeu de les Llengües (26 de setembre) o el Dia Internacional de la Llengua Materna (21 de febrer).
- Murals amb salutacions en les llengües presents al centre.
- Sortir de l'eurocentrisme en el currículum i donar veu a altres referents.
- Implicar les famílies per explicar contes, receptes o participar en la vida del centre (evitant que només se'ls truqui per motius negatius).
- Tallers de cal·ligrafia o classes de llengües d'origen en conveni (com àrab i cultura marroquina).

La importància de valorar les llengües: L'alumnat nouvingut sovint ja domina diverses llengües, la qual cosa crea una competència subjacent comuna que facilita nous aprenentatges. Cal atendre també el dol migratori i el reconeixement simbòlic, evitant reduccionismes i evitar caure en estereotips (un alumne no ha de ser el representant únic de tot un país o cultura).

Bloc 3: El repte docent – Què puc fer des de l'aula?

Proposem una fantasia guiada: convidem a tancar els ulls i imaginar la vida quotidiana, l'escola i els amics, fins que truquen a la porta i diuen que cal marxar immediatament amb només 15 minuts per omplir una bossa. La incertesa del viatge, l'arribada a un lloc estrany on no coneixes ningú i la necessitat de seguretat i acollida.

Davant d'això, cal entendre les emocions (por, tristesa, enyorança) i la diferència entre el projecte migratori planificat i el refugi precipitat per un conflicte. S'explica l'experiència del grup de suport «Oreig» per treballar el dol migratori entre iguals.

Al xat es destaca la importància de la figura de l'alumne guia o tutor entre iguals per orientar en espais, horaris i normes no escrites.

Consells per a l'aula:

- Preparar el grup abans de l'arribada (trencant prejudicis i creant expectatives realistes).
- Assignar companys referents i cuidar la benvinguda (per exemple, cartes de benvinguda).
- Comprendre les diferències culturals en la gestualitat i la comunicació no verbal (per exemple, baixar la mirada com a signe de respecte envers l'autoritat en determinades cultures, en comptes d'interpretar-ho com a desinterès o desafiament).
- Respectar el «període silenciós» inicial sense exigir que parlin immediatament.

- Utilitzar suports visuals, explicitar rutines i garantir que entenguin què s'espera d'ells.
- Treballar activament la pertinença a la comunitat educativa per evitar l'aïllament.

Humbert Burcet

Parlàvem de la barrera emocional; què passa amb la barrera lingüística? Això ens ho trobem moltíssim. Alumnes que no reben el recurs d'aula d'acollida o que hi van, però que també s'integren dins de l'aula ordinària. Què faig jo com a profe de mates, de socials o d'educació física si veig que no m'entén?

Hem d'adaptar tant les nostres estratègies d'intervenció oral com escrita. A nivell oral, sobretot a secundària, tendim a escriure a la pissarra i explicar. Cal canviar la perspectiva: contacte visual, gestualització, crear companys referents amb explicacions entre iguals...

A nivell escrit, cal tenir en compte el marc lingüístic de referència (A1, A2, B1 o pre-A1). Saber el nivell ens permet adaptar textos i simplificar activitats. Un truc clau per guanyar temps és avançar els continguts i el vocabulari clau (glosaris) abans de fer la classe, i recolzar-se en eines d'intel·ligència artificial per adaptar nivells o traduir.

Descolonitzar el currículum

Tenim dret de càtedra en com presentem els continguts:

- **Història:** Qui explica la història? Relativitzar conceptes com el «descobriment d'Amèrica» (parlar d'arribada, conquesta o colonització).
- **Geografia:** Qüestionar les projeccions cartogràfiques (com la de Mercator) i debatre què es visibilitza o invisibilitza (la mida real d'Àfrica, les illes del Pacífic, etc.).
- **Literatura:** Obrir el cànon tradicional (sovint masculí i poc racialitzat) a més veus i autores diverses.
- **Llengua:** Vigilar el llenguatge, eufemismes, termes despectius (com l'ús d'etiquetes com «menes») i no tolerar comentaris ofensius als passadissos sota l'excusa de «bromes».

L'efecte Pigmalió i les expectatives

(Es narra breument el mite de Pigmalió).

Mantenir altes expectatives sobre l'alumnat condiciona positivament el seu procés d'aprenentatge. En contraposició: l'efecte Gòlem (expectatives negatives externes) i l'efecte Galatea (les expectatives que té l'alumne sobre si mateix).

Dins l'acció tutorial és fonamental una bona orientació (alternatives com el Batxillerat en 3 anys, PFI, Cicles Formatius).

Àmbit de Centre: El Pla d'Acollida i figures clau

El centre necessita un Pla d'Acollida consensuat i viu que contemple tres eixos:

1. **Acollida de l'alumnat** (atenció a la identitat, etapa vital i dol migratori).
2. **Acollida de les famílies** (entendre el projecte migratori i donar orientació realista).
3. **Acollida dels nous docents i professionals** (organigrama, espais, funcionament).

Agents aliats dins el centre: equip directiu, coordinadors LIC, aules d'acollida, COCOBE, comissions d'atenció a la diversitat (CAD/CAEI), orientació, vetlladors i treballadors socials/TIS per acompanyar tràmits administratius (beques, transport).

Recursos de mediació i entorn

- **Escala de la provenció:** per resoldre conflictes des de la mediació escolar.
- **Traducció i mediació:** Evitar utilitzar altres alumnes per traduir temes personals o confidencials de famílies. Utilitzar bancs de minuts de traducció municipal/departamental i el banc de 14 documents estàndard multilingües (àrab, urdú, xinès, rus...).
- **Plans Educatius d'Entorn (PEE):** Connexió amb activitats extraescolars, reforç, esport i temps de lleure (esplais, caus, biblioteques) acompanyats d'iguals.
- **Recursos externs especialitzats:** EAP, CRP (maletes pedagògiques sobre dol migratori i materials no textuals), col·leccions d'interferències lingüístiques per conèixer la sintaxi de les llengües d'origen (Ariadna), i el servei especialitzat en salut mental Sapir.

Idees pràctiques i aplicacions

- **Contacte amb orígens:** Tallers en línia d'origami (grues de paper per la pau) amb docents d'Ucraïna.
- **Museus i art:** Visites al Museu d'Història de la Immigració de Catalunya (MHIAC), exposicions sobre el poble gitano, obres de Banksy i tallers de grafit educatiu.

- **Referents positius:** Exemples com Steve Jobs (fill d'un immigrant sirià) o l'origen del cucurutxo de gelat per Ernest Hamwi a la fira mundial, adaptats a diferents etapes educatives.
- **Testimonis:** La importància de comptar amb testimonis en primera persona com Nadia Ghulam (Ponts per la Pau).

Cloenda

Humbert Burcet recorda la importància de tractar aquests temes amb sensibilitat i privacitat a l'aula, anima a formar part de la xarxa d'educadors per a la ciutadania global i agraeix la participació de tothom i de les companyes Marta i Eva.

Les moderadores tanquen el webinar confirmant que s'enviaran per correu les gravacions i els materials compartits al llarg de les tres sessions des de l'IDP-UB.